

13. Синичкин А. От Инициативной группы к Оргкомитету. Богословие и богословское образование в современном обществе: актуальные вопросы теории и практики. Сборник материалов конференции Богословского общества Евразии. Одесса: Богословское общество Евразии, 2002. С. 86-109.

14. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України). Ф. 4648. Оп. 4. Спр. 301. Арк. 99.

15. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 2. Спр. 413. Арк. 76-79зв.

16. Архив Самиздата №770. Собрание документов Самиздата: В 30-ти т. Мюнхен: RL/RFE Research Institute, 1972-1978. Т. 14. С. 22-32.

17. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 2. Спр. 388. Арк. 1.

18. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 2. Спр. 381. Арк. 72-78.

19. Архив Самиздата №771. Памятная записка (13.03.1962). Собрание документов Самиздата: В 30-ти т. Мюнхен: RL/RFE Research Institute, 1972-1978. Т. 14. С. 5-8.

20. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 4. Спр. 326. Арк. 50.

21. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 2. Спр. 371. Арк. 52.

22. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 2. Спр. 456. Арк. 267-268зв.

23. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). Ф. 1. Оп. 24. Спр. 6291. Арк. 33.

24. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 5. Спр. 72. Арк. 128-129.

25. Архив Самиздата №817. Прокофьев А. Письмо к единоверцам из сибирской ссылки с призывом отмежеваться от ВСЕХБ, 1967 г. Собрание документов Самиздата: В 30-ти т. Мюнхен: RL/RFE Research Institute, 1972-1978. Т. 15. С. 1-3.

УДК 3.072.2:271-788-055.2-46"1953/1980"

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ЖІНОЧИХ ЧЕРНЕЧИХ СПІЛЬНОТ УГКЦ (1953 – 1980-Х РР.)

с. Андрія (Ольга) Маслій

*кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін Івано-Франківської академії
Івана Золотоустого, Згромадження сестер мироносиць*

У статті досліджується нелегальна діяльність жіночих чернечих спільнот Української Греко-Католицької Церкви після їх ліквідації сталінським тоталітарним режимом на території західних областей Української РСР з 1953 р. до першої половини 1980-х рр. Основну увагу приділено аналізу форм контролю радянської влади щодо жіночих монаших спільнот з метою їхньої остаточної ліквідації, розкрито способи тиску владних структур на діяльність монашества.

Ключові слова: *контроль органів влади, діяльність жіночих чернечих спільнот, Українська Греко-Католицька Церква.*

The article focuses on the illegal activities female monastic communities of the Ukrainian Greek Catholic Church after their elimination by Stalin's totalitarian regime in the western regions of the Ukrainian SSR from 1953 to middle of 1980s. The article deals with the analysis of forms and methods of the Soviet government's policy concerning women religious communities to their final elimination, it reveals the pressure of the authorities on the activities of monasteries.

Keywords: *control of authorities, activities of women's monastic communities, Ukrainian Greek Catholic Church.*

Вагомий внесок у розвиток національного руху і духовно-культурного життя українців зробило монашество Української Греко-Католицької Церкви (далі – УГКЦ). Однак у ХХ ст. під владою радянського партійно-тоталітарного режиму

чернецтву УГКЦ довелося пережити період заборон і тотального переслідування. Сталінський режим у другій половині 1940-х рр. намагався ліквідувати УГКЦ та її складові інституції включаючи чернецтво. Усі монастирі влада закрила, частину черниць було ув'язнено, а інші були вигнані з монашеских обителей.

Зміна партійного керівництва після смерті Й. Сталіна і початок хрущовської «відлиги» дали початок новому етапу в діяльності УГКЦ – «катакомбному». Основними промоторами церковного життя в підпіллі були єпископи, священники, монахи, монахині й миряни, які залишалися вірними релігійним переконанням. Однак їхня діяльність упродовж періоду заборони УГКЦ супроводжувалася переслідуваннями, застрашуваннями, ув'язненнями представниками державних органів контролю. Радянська влада продовжувала вести систематичну кампанію проти Церкви з метою домогтися її остаточної ліквідації і дискредитації в очах суспільства.

Джерельною базою для цієї розвідки послужили матеріали Державного архіву Івано-Франківської області (ф. Р-388), Державного архіву Львівської області (ф. Р-1332), Державного архіву Тернопільської області (ф. Р.-3241 та ф.П.-1), Галузевого державного архіву Служби безпеки України в м. Києві (ф.65) та матеріали зібрані Інститутом історії Церкви Українського Католицького Університету (Львів), що дозволили висвітлити форми контролю органів влади за діяльністю жіночих чернечих спільнот.

Як свідчать архівні матеріали, державні органи радянської влади використовували різноманітні засоби контролю за діяльністю жіночих чернечих спільнот: скрупульозний збір інформації про богопосвячених осіб УГКЦ, прослуховування помешкань, «агентурні розробки» членів жіночих чернечих спільнот, строгий контроль за вхідною і вихідною кореспонденцією, «профілактичні розмови» з монахинями, застрашування, переслідування тощо. Нестерпні умови життя для черниць створювала потужна антирелігійна й антиуніатська пропаганда в УРСР.

Упродовж нелегального існування чернечих спільнот, від часу ліквідації всіх монастирів у 1950 р. аж до легалізації УГКЦ 1989 р., усі черниці, які прийшли в монастир до офіційної заборони Церкви, перебували на обліку в уповноваженого Ради в справах релігійних культів. Радянські адміністративні органи, відновивши свою владу в Галичині на завершальному етапі німецько-радянської війни влітку 1944 р., розпочали збір детальної інформації про кожну черницю.

У період сталінського режиму монахинь неодноразово викликали в Народний комісаріат внутрішніх справ, де їх розпитували про особисті біографічні дані (рік народження, імена батьків, родичів, рід заняття, причину вступлення до монастиря, освіту, місцевості проживання тощо), можливий контакт з німецькими окупантами під час війни, священниками УГКЦ та ін. [15, арк. 9–11]. Зібрана інформація про монахинь зберігалася в уповноваженого Ради в справах релігійних культів у кожній області, який здійснював контроль за функціонуванням нелегальних чернечих спільнот.

Протягом усього періоду заборони УГКЦ у Дрогобицькій (до 1959 р.), Львівській, Станіславській (з 1962 р. – Івано-Франківській) і Тернопільській областях здійснювався контроль обласними уповноваженими за діяльністю і кількістю монахинь. У 1962 р. голові Ради в справах Російської православної церкви при РМ СРСР В. Куроєдову в Москві було надіслано «Інформаційне повідомлення про хід виконання плану заходів Ради в справі ліквідації залишків унії», написане уповноваженим Ради по Львівській області М. Винниченком. Він повідомляв, що «монашого елемента на території області нараховується 421 особа <...> Уніатські священники опираються на монаший елемент і залишки груп монахинь Орденів «Василіянок», «Студиток», «Службениць», «Св. Вінкентія». У Львові таких груп є п'ять, а в районах Львівської області діє 22 такі групи» [17, арк. 1, 2].

Для органів влади, як правило, був добре відомий поділ черниць УГКЦ на чини, згромадження і монастирі. У звітах уповноваженого, крім даних про місце проживання, праці, традиційно зазначалося, до якої чернечої спільноти належить дана

особа: «василіянка», «йосифітка», «служебниця» та ін. Дуже рідкісними були записи представника державних органів влади, – «невідомо якого чина» [18, арк. 17–20]. В. Куроедов отримував дані не тільки про кількість черниць на території Львівської області, але й інформацію про настоятелів цих спільнот. «Дві групи монахинь ордену «св. Вінкентія», – писав він у 1962 р., – очолює настоятелька Поппе Аліція (с. Єлизавети Аліція Поппе – с. А. М.), піддана Бельгії. Дві групи монахинь ордену «василіянок» очолює ігуменя Слободян (м. В. Слободян – с. А. М.). Одна група монахинь «служебниць» на чолі з монахиною Дубик (с. Андрея Дубик – с. А. М.)» [17, арк. 2].

Під особливим наглядом органів влади перебували будинки, де проживали черниці після закриття монастирів, особливо ті, де було більше п'яти монахинь. Такими будинками до 20 сестер у Львові жили монахині ЗСМСВ на вул. Куйбишева, 12/12 (тепер вул. І. Огієнка) та сестри Служебниці на вул. Мучній 43/5 (до 10 черниць), а також сестри Пресвятої Родини в м. Долина Івано-Франківської області, що мали спільноту до семи осіб та інші [16, с. 131].

Галузевий архів Служби Безпеки України в м. Києві містить фонд колишнього КДБ під назвою «Групова агентурна розробка» [19]. Матеріали даного фонду подають інформацію про форми контролю працівників КДБ за впливовими діячами Церкви: вербування осіб, які були залучені в «розробку»; строгий контроль за листуванням; використання так званої «літерної техніки» – це спеціально сконструйовані або пристосовані технічні пристрої (радіоелектронні, оптичні, інфрачервоні, кіно-фотографічні і т. п.), призначені для таємного застосування органами КДБ у цілях отримання оперативної інформації.

Дослідник церковної історії Роман Скакун у статті «Сторож братови своєму»: Агентура органів безпеки СРСР у середовищі греко-католицького духовенства в 1939 – 1941 роках» зазначає, що : «ще з царського режиму більшовики на собі відчули, яким потужним інструментом у руках репресивного апарату може бути «внутрішня агентура»...Ставка на агентурну роботу в боротьбі з реальними та уявними, внутрішніми та зовнішніми ворогами радянської влади – один з тих аспектів колишнього режиму, які були відтворені в СРСР у потворно гіпертрофованих формах» [20, с. 72]. Агентурний апарат, який включав агентів органів державної безпеки, був невід'ємною частиною радянських спецслужб.

Зокрема, у справі «Рифи» фонду «Групова агентурна розробка» знаходимо перелік осіб, що «розроблялися» в агентурній справі 1958 р.: Й. Сліпий, М. Чарнецький, А. Бойчук, О. Хіра, І. Маргітич, М. Ісопенко, І. Солтис, А. Зофневський, Ю. Роман [19, арк. 2]. На жаль, названа справа, зі зрозумілих причин не містить інформації про справжні імена та прізвища агентів, але з опрацьованого матеріалу можна впевнено стверджувати, що ці особи належали до найближчого оточення діячів нелегальної Церкви. Завданням агентів було ввійти в довіру представників греко-католицького духовенства, отримати інформацію про становище підпільної Церкви і докладно все передати в органи КДБ.

У «Групову агентурну розробку» КДБ була взята також настоятелька ЧСВВ м. Й. Ісопенко, яка в листопаді 1955 р. повернулася з виправних таборів і проживала в м. Станіславі. Органам КДБ вдалося до «розробки» мати Йосифи залучити агента під псевдонімом «Жемчужина» – невідомої нам особи, яка була близькою до черниць Василіянок. У «Справі по ділу-формуляр № 5181 на Ісопенко М. І.» міститься інформація, яку надавала «Жемчужина» представникам КДБ – від переліку поїздок м. Й. Ісопенко, з метою відвідин сестер у місцевостях, де вони проживали, до копії листів, які приходили на адресу Філевич (ім'я невідоме) з США [19, арк. 85–95].

У січні 1958 р. агент «Жемчужина» передала органам КДБ лист від М. Должицької, в якому в зашифрованій формі повідомлялося, що Генеральна настоятелька ЧСВВ м. З.Безушко з дозволу папи Пія XII на посаду провінційної настоятельки всіх монастирів ЧСВВ у Галичині призначила м. Й. Ісопенко [19, арк. 90]. Мати Марія Должицька ЧСВВ (раніше проживала в монастирі с. Словіта на

Львівщині, а перед Другою світовою війною виїхала до США – с. А. М.) писала листи від імені Генеральної настоятельки ЧСВВ до сестер в радянській Україні.

26 лютого 1958 р. начальник четвертого відділу КДБ у Станіславській області майор Свистун (ім'я не вказане) вніс текст листа, отриманого від агента «Жемчужини», в справу м. Й. Ісопенко: «Мама «Зіна» перебуває у нас на візитації. <...> через місяць чи два повернеться до татка. <...> Мама бажає, щоб «Юзя» всім допомагала. Не знаю, чи отримає вуйко Василій лист від мами про це. Дайте почитати цей лист вуйкові» [19, арк. 91]. Хоч лист був написаний дуже законспіровано, алегорично («мама» – архимандриня м. З. Безушко, «татко» – папа Пій XII, «Юзя» – чернече ім'я м. Ісопенко – Йосифа, а вуйко Василій – о. В. Величковський – О. М.), однак представники КДБ зуміли його розшифрувати при допомозі підсланих агентів.

Митрополит Й. Сліпий листувався з черницями Милосердя св. Вінкентія у Львові. Як свідчить справа «Рифи», до монахинь цього згромадження органи КДБ також досить часто надсилали своїх агентів. У доповідній записці 27 травня 1955 р. керівник КДБ у Львівській області В. Шевченко повідомляв свого начальника в Києві В. Нікітченка про зустріч агента «Макар» з черницями Меланією Куциною і Аліцією Поппе у Львові [19, арк. 137–140]. Агент «Макар», особу якого не встановлено, передав монахиням великоднє пастирське послання митрополита Й. Сліпого з ув'язнення, а черниці, в свою чергу, дали агенту листи для митрополита, які й потрапили до органів КДБ.

Контроль радянських органів влади над діяльністю черниць відбувався в різноманітний спосіб – від арештів і заслання до «індивідуальних розмов з колишніми уніатськими монахинями» [6, арк. 39, 40]. Послаблення режиму не припинило судових процесів над проявом будь-якої релігійності серед населення. Уповноважений Ради в справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Тернопільській області М. Коломацький 29 листопада 1961 р. зафіксував підготовку дітей до першої сповіді «колишньою» монахиною с. Монікою (Марією) Ребриною. Сестра Моніка Студійського Уставу була притягнута до кримінальної відповідальності за те, що «організувала заняття дітей шкільного віку (3–6 класи) для підготовки їх до першої сповіді. <...> На заняття приходило 7 дітей». За такі дії, як дізнаємося зі звіту уповноваженого в Тернопільській області М. Радченка від 12 серпня 1967 р., с. М. Ребрина отримала три роки ув'язнення і п'ять років заслання. Покарання вона відбувала в м. Кижмі Красноярського краю РСФСР [1, с. 45].

Звіт уповноваженого по Тернопільській області М. Радченка від 12 серпня 1967 р. подавав інформацію про кількість черниць та їх діяльність на території області: «У більшості випадків священники-уніати свою нелегальну роботу проводять при активній допомозі і підтримці монахинь колишніх уніатських монастирів. <...> Таких монахинь в області є 112 осіб, серед них: ордену служебниць – 78, василіан – 12, студитів – 9, Пресвятої Родина – 7, Святого Йосафата – 6» [11, арк. 2]. Щоправда, число монахинь, які перебували на обліку представників органів державної влади на місцях, постійно змінювалося. Так, 28 липня 1975 р. в Тернопільській області проживало «82 монахинь із колишніх уніатських монастирів». Про це, зокрема, свідчить «Довідка про релігійну ситуацію в області за 1975 р.» уповноваженого Ради в справах релігій по Тернопільській області В. Старовойта [3, арк. 9]. За даними заступника уповноваженого Ради А. Короткого у звіті «Відомості про уніатський монаший елемент у Тернопільській області», станом на 10 жовтня 1981 р. на обліку влади перебувало вже 52 монахині [13, арк. 23].

1 жовтня 1968 р. уповноважений Ради в справах релігії Івано-Франківської області А. Атаманюк доповідав про перебування на обліку 220 «монахинь із колишніх уніатських монастирів» [14, арк. 1–34]. Причому більшість із них – 128 сестер – при перевірці не були виявлені на місці прописки. Відсутність цих монахинь пояснювалася так: дехто з них «виїхав у Львівську область», про інших «точних даних немає», а про деякого із сестер – «нібито померла» [14, арк. 126–141]. Після

ретьельної перевірки в жовтні 1968 р. на обліку в уповноваженого в справах релігії в Івано-Франківській області залишилося 92 монахині [14, арк. 126–141]. На 20 березня 1977 р. в області проживало вже 127 монахинь [4, арк. 1]. Через чотири роки, станом на 1 лютого 1981 р., уповноважений Ради в справах релігійних культів по Івано-Франківській області В. Ліченко подав дані про 97 черниць, які проживали на Прикарпатті [5, арк. 26–34]. Зменшення чисельності черниць в усіх областях Галичини офіційно пояснювалося тим, що багато «монахинь колишніх уніатських монастирів» відійшли з життя, інші – «доживали свого віку» [5, арк. 2].

Складовою процесу переслідування монахинь органами КДБ була дискримінація чернечого способу життя в пресі. Так, 26 червня 1960 р. в газеті «Львівська правда» була надрукована стаття Є. Дмитрієнко «У тихій обителі», в якій автор у негативному світлі подавав життя черниць Милосердя св. Вінкентія і звинувачував їх у співпраці з українськими «буржуазними» націоналістами. Автор статті писав: «Після війни частина ченців, правильно оцінивши ворожу діяльність уніатської церкви, перейшла в православ'я, а частина, назавжди перекресливши ганебне минуле, покинула монастирі і здобула собі повагу радянських людей чесною працею. Але не всі». У публікації було висвітлено устрій чернечої спільноти, вказано монаші і світські імена, прізвища черниць, наголошено на їх антирадянській діяльності: «Скромна сестра Єлизавета. Тиха її обитель. Але це тільки видимість, <...> у важких скринях колишньої настоятельки були виявлені і такі невід'ємні атрибути чернечого побуту, як антирадянська література, чужі паспорти, великі суми радянських грошей і американські долари, жовто-блакитні прапори покійного Бандери» [2, с. 4].

Статті подібного змісту, як правило, з'являлися в офіційній пресі після періодичних обшуків каральними органами будинків, де проживали монахині. Для прикладу, 13 жовтня 1968 р. в м. Коломиї на вул. Чкалова (нині – вул. І. Франка) було викрито Згромадження сестер НСМФ. Сестра Надія Голейко про цю подію пізніше згадувала: «Це був один з домів нашого згромадження. Ми були на молитві, а тут раптом бачимо, що «чорний ворон» під'їхав під хату, і виходить міліція і йде до хати. Вони тоді всіх нас списали. Вони прийшли з кореспондентом з обласної газети. Там нас всіх сфотографували». Після цього в «Прикарпатській правді» в жовтні 1968 р. з'явилася стаття з критикою Згромадження сестер НСМФ за їх антирадянську діяльність [16, с. 127, 128].

Ревізії каральних органів влади в помешканнях монахинь, як правило, тривали по декілька годин. Сестра Альбіна Курок згромадження сестер св. Йосифа-ОПДМ, яка вступила до монастиря в 1966 р. і проживала у Львові разом із монахинями в місцевості Збоїща (сучасний Шевченківський район), пізніше згадувала: «1 березня 1970 р. в нашому будинку була перевірка, яка тривала з 8 год. ранку до 3 год. по обіді. Все попервертали, образи поскидали. Шукали всюди, навіть у пивниці» [8, с. 4, 5]. Формальним приводом для ревізій у будівлях, де проживали монахині, була перевірка паспортів, що найбільш часто відбувалася в дні великих релігійних свят.

Як різновид переслідування і контролю за «протизаконною діяльністю залишків уніатства» обласні уповноважені використовували «індивідуальні розмови» з представниками чернечих спільнот. Зокрема, офіційні «профілактичні розмови» на території Івано-Франківської області документально зафіксовано 20 січня 1979 р. з монахинями згромадження Пресвятої Родина, що проживали в м. Долина. З архівних документів дізнаємося, що сестри відкрито визнавали свою приналежність до чернечої спільноти. Коли ж їх запитували про інших монахинь, про діяльність уніатських священників, то вони запевняли уповноваженого, що «ніяких зв'язків з іншими монашками й уніатськими священниками не підтримують» [12, арк. 33–36]. Протягом одного тільки 1984 р. представники державних органів влади в Івано-Франківській області провели 21 «профілактичну розмову» з «колишніми монахинями уніатських монастирів» [6, арк. 39, 40].

Таким чином, декілька десятиліть комуністичний партійно-тоталітарний режим у Галичині намагався знищити релігійні переконання людей. Чернецтво, хоч і зазнавало постійної дискримінації від представників державних органів влади, не припиняло своєї діяльності навіть після офіційної заборони УГКЦ в 1946 р. Під час нелегального існування монахині перебували під постійним контролем Рад у справах РПЦ та в справах релігійних культів, а з 1966 р. – єдиної Ради в справах релігій при Раді Міністрів СРСР. Як правило, уповноважені в справах релігійних культів, які були представниками названих рад у кожній області УРСР, викликали богопосвячених осіб на «профілактичні розмови» або приходили до місць, де вони проживали, на обшуки разом з міліцією і представниками КДБ. За представниками греко-католицького монашества вівся постійний нагляд.

Однак особисті релігійні переконання багатьох богопосвячених осіб і налагоджена таємна структура УГКЦ стали основою для діяльності Церкви в складних реаліях радянського періоду. Попри очікування влади на остаточну ліквідацію «залишків уніатства» в близькій перспективі, греко-католицькі монаші спільноти, хоч і в дуже обмеженій формі, продовжували функціонувати нелегально. Незворотній процес повернення релігійної свободи і відродження УГКЦ розпочався в умовах політичної лібералізації і демократизації суспільного життя з приходом до влади в СРСР М. Горбачова.

Література

1. Гнатів Х, схм. Монахині Святопокровського монастиря – у советських тюрмах та на засланнях // Наш монастир: тематичний збірник Свято-покровського жіночого монастиря Студійського Уставу. – Львів, 1999. – № 11. – С. 45–47.

2. Дмитриенко Е. В «тихой» обители // Львовская правда. – 1960. – 26 червня. – С. 4.

3. Довідки про релігійну обстановку в області на 1975 р. ДАТО (Державний архів Тернопільської області). Ф. Р.-3241. Оп. 2. Спр. 49. Арк. 9.

4. Документи про наявність та діяльність уніатів, покутників, колишніх монахів і монахинь (інформації, довідки, списки) за 1977 р. ДАІФО. (Державний архів Івано-Франківської області). Ф. Р.-388. Оп. 2. Спр. 128. Арк. 56.

5. Документи про наявність та діяльність уніатів, покутників, колишніх монахів і монахинь (інформації, довідки, списки) за 1981 р. ДАІФО. Ф. Р.-388.

Оп. 2. Спр. 156. Арк. 93.

6. Документи про наявність та діяльність уніатів, покутників, колишніх монахів і монахинь (інформації, довідки, списки) за 1984 р. ДАІФО. Ф. Р.-388.

Оп. 2. Спр. 185. Арк. 40.

7. Документи про наявність та діяльність уніатів, покутників, колишніх монахів і монахинь (інформації, довідки, списки) за 1986 р. ДАІФО. Ф. Р.-388. Оп. 2. Спр. 203. Арк. 55.

8. Інтерв'ю з с. Альбіною (Катериною Курок) згромадження сс. св. Йосифа-ОПДМ, від 11.03.2003, м. Львів. Інтерв'юер: С. Ковалишин // Архів інституту історії Церкви (АІЦ), П-1-1-1513, 14 с.

9. Інтерв'ю з с. Маргаритою (Анною Трембач) ЗСНДМ, від 12.07.1999, м. Львів. Інтерв'юер: Л. Бемко // АІЦ, П-1-1-1703, 22 с.

10. Інтерв'ю з с. Мокриною (Стефанією Цембрій) ЗСНДМ, від 28.10.1993, м. Трускавець. Інтерв'юер: С. Смолюк // АІЦ, П-1-1-241, 21 с.

11. Інформації, довідки, звіти уповноваженого Ради у справах релігій при Раді Міністрів СРСР про роботу контролю за дотриманням законодавства про культу (12. 08. 19676. 02. 1968). ДАТО. Ф. П. –1. Оп. 1. Спр. 3932., Арк. 44.

12. Інформації, доповідні записки, довідки уповноваженого в Раді в справах релігій про діяльність релігійних громад, релігійної обстановки в області, дотримання законодавства про культу за 1979 р. ДАІФО. Ф. Р.-388. Оп. 2. Спр. 143., Арк. 62.

13. Інформації, доповідні записки, довідки уповноваженого в Раді у справах релігій про діяльність релігійних громад, релігійної обстановки в області, дотримання законодавства про культу 1981 р. (26. 01. 1981–4. 11. 1981). ДАТО. Ф. Р.-3241. Оп. 2. Спр. 87. Арк. 23.

14. Матеріали про використання будівлі колишнього жіночого монастиря греко-католицького в селі Підмихайлівці, Рогатинського району (25. 07. 1950–29. 09. 1950). ДАІФО. Ф. Р.-388. Оп. 2. Спр. 76. Арк. 47.

15. Матеріали про роботу греко-католицького монастиря «ордена святого Вінкентія а Павла» вул. Пушкіна, 47 м. Станіслав (31. 10. 1947–9. 05. 1950). ДАІФО. Ф. Р.-388. Оп. 2. Спр. 6. Арк. 87.

16. Преображення у Господі: матеріали Конференції монашества УГКЦ (21–26 липня 2004 р.). – Львів : Свічадо, 2004. – 345 с.

17. Реєстраційні справи на діючі та зняті з обліку церкви і молитовні будинки (30. 01. 1962–30. 12. 1962). ДАЛО (Державний архів Львівської області). Ф. Р.-1332. Оп. 2. Спр. 31. Арк. 233.

18. Реєстраційні справи на діючі та зняті з обліку церкви і молитовні будинки (1. 12. 1964–29. 12. 1964). ДАЛО. Ф. Р.-1332. Оп. 1. Спр. 35. Арк. 107.

19. «Рифи» Т. 1. (24. 01. 1958). Галузевий державний архів Служби безпеки України в м. Києві. Ф. 65. Групова агентурна розробка. Оп. 1. Спр. 9113. Арк. 771.

20. Скакун Р. «Сторож братові своєму»: агентура органів безпеки СРСР у середовищі греко-католицького духовенства в 1939 – 1941 роках. // Ковчег. Науковий збірник з церковної історії. Ч. 8. / відп. Ред. Олег Турій. Львів: Видавництво УКУ, 2018. – С. 72 – 190.

УДК 271.22:271.4(477)1438/1439

ВІДНОШЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ДО ФЕРРАРО-ФЛОРЕНТІЙСЬКОЇ УНІЇ

Олена Осмоловська,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

Христина Пітух,

*магістрант історичного факультету
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

У статті висвітлюється відношення українського православного духовенства до унії між Східною і Західною Церквами, безпосередню участь духівництва Київської митрополії у Ферраро-Флорентійському соборі.

Ключові слова: *Православна і Католицька Церкви, собор, християнство, соборність, Київська митрополія.*

The reduction of the Ukrainian Orthodox spiritual life to the union between the Eastern and Western Churches, which is a double, which is the Kyiv metropolitanate in the Ferraro-Florence Cathedral, is decreasing the most.

Keywords: *Orthodox and Catholic Churches, cathedral, Christianity, catholicity, Kyiv Metropolis.*

У світлі сучасних подій, пов'язаних із створенням Православної Церкви України і наданням їй Томосу Константинопольським Патріархатом, є актуальною тема дослідження історії української Церкви, її взаємозв'язок з іншими церковними інституціями, відношенням до екуменічних тенденцій.

Одним із прикладів відносин Київської митрополії з іншими Церквами і безпосередньої участі українського православного духовенства у відносинах Східної і Західної Церков є Ферраро-Флорентійський собор, діяльність якого тривала протягом 1438-1439 рр.

Насамперед потрібно зазначити, що Ферраро-Флорентійський собор був однією із найбільших спроб воз'єднання Східної та Західної Церков, їхнє намагання перебороти суперечності, розбіжності, які виникли та існували вже протягом століть, і втілити в реальність ідею відновлення єдиної Вселенської Церкви, яка де-юре існувала до 1054 року.

Полеміст І. Мороховський, який був прихильником екуменічних тенденцій, писав: «Флорентійська унія (1439 р.), була наслідком усвідомлення візантійським